

**AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDAGI TANIQLI TABIBLAR VA
ULARNING FAOLIYATI**

Tursunova Gavhar Begmurodovna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Ijtimoiy va gumanitar fanlar kafedrasida o'qituvchisi (PhD)

Annotasiya: Ushbu makolada Amir Temur va temuriylar davrida tibbiyotning rivojlanishi, tabobat ilmiga, davolash, orastalik ishlariga, bu sohadagi qurilishlarga katta ahamiyat berilganligi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Tibbiyot, tabobat, tabiblar, Mavlono Fazlullox Tabriziy, Temuriylar davri tabiblari.

**AMIR TEMUR И ИЗВЕСТНЫЕ ВРАЧИ ПЕРИОДА ТИМУРИДОВ И ИХ
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ**

Турсунова Гавхар Бегмуродовна

Самаркандский государственный медицинский университет

Преподаватель кафедры социально-гуманитарных наук (PhD)

Аннотация: В данной статье рассказывается о развитии медицины в период Амира Темура и Тимуридов, большое значение придавалось медицинской науке, лечению, посредничеству, строительству в этой области.

Ключевые слова: Медицина, медицина, врачи, Маулана Фазлулла Тебризи, врачи периода Тимуридов.

**AMIR TEMUR AND FAMOUS PHYSICIANS OF THE TIMURID
PERIOD AND THEIR ACTIVITIES**

Tursunova Gavhar Begmurodovna

Samarkand State Medical University

Teacher of the Department of Social and Humanities (PhD)

Abstract: This article talks about the development of medicine during the period of Amir Temur and the Timurids, great importance was attached to medical science, treatment, mediation, and constructions in this field.

Key words: Medicine, medicine, doctors, Maulana Fazlullah Tabrizi, doctors of the Timurid period.

Amir Temur jahon tarixi sahifalarida yirik davlat arbobi, mohir sarkarda, ilmfan va madaniyat homiysi sifatida mashhur. Amir Temur va temuriylar davri tarixini har tomonlama chuqur o'rganish hamda mavjud tarixiy haqiqatni xalqimizga yetkazish davr talabi. Quyida biz Amir Temur va temuriylar davrida O'rta Osiyo xalqlari turmush tarzi asoslarining umumiyliigi va o'ziga xos tomonlari hamda tibbiyot qanday rivojlanganligi haqida fikr yuritimiz. Tarixiy ma'lumotlarda ta'kidlanishicha, O'rta Osiyoda temuriylar davridagi tibbiyot undan oldin o'tgan somoniylar va qoraxoniylar davridagi tibbiyotning to'g'ridan to'g'ri davomi emas. Somoniylar va qoraxoniylar bilan temuriylar o'rtasida butun bir asr vayronalik va turg'unlik yotadi.

Ma'lumki, XII asr boshlarida mo'g'ul-tatar bosqinchilari O'rta Osiyoga bostirib kirib, ko'plab shaharlar va qishloqlarni yer bilan yakson qildilar, ekin maydonlarini toptadilar va barcha madaniy boyliklarni yo'q qildilar. Kasalxonalar, dorixonalar, kutubxonalar vayron bo'ldi. Ko'p tabiblar quvg'in qilindi va qatl etildi. Tibbiyot ham boshqa sohalar singari og'ir tushkunlikni boshidan kechira boshladi. Natijada xalqning turmush darajasi pasayib kasalliklar avj oldi. Bunday ayanchli hol yuz yildan ortiqroq davom etdi.

XIV asrning 60-70-yillariga kelib, O'rta Osiyo hududida yirik va kuchli temuriylar davlati vujudga keldi. Bu davlatga Sohibqiron Amir Temur asos soldi. U o'z davlatini iqtisodiy, siyosiy va madaniy jihatdan yuksak darajaga ko'tarish uchun mamlakatda yirik qurilish ishlarini olib bordi. Amir Temur yurt obodonchiligi va aholi sog'ligiga alohida e'tibor bergan. Bu haqda "Temur tuzuklari"da shunday deyiladi: "Yana amr etdimki, katta-kichik har bir shahar, har bir qishloqda masjid, madrasa va xonaqohlar bino qilsinlar, faqiru miskinlarga langarxona (yo'lovchilar qo'nib o'tadigan joy; kambag'al yetim-yesirga ovqat beriladigan joy; g'aribxona) solsinlar, kasallar uchun shifoxona qurdirsinlar va ularda ishlash uchun tabiblar tayinlansinlar".

Sohibqiron davrida har bir shaharda shifoxona bo'lgan, ularda bilimli va tajribali tabiblar ishlaganlar. Jumladan, Samarqandda "Dor ush-shifo" nomli yirik kasalxona bo'lib, unga o'z zamonasining taniqli tabibi Mir Sayyid Sharif Sheroziy (1330–1414-y.y.) rahbarlik qilgan. Bu tabib asli jurjonlik bo'lib, Amir Temurning taklifi bilan Samarqandga kelib, shu kasalxonaga boshchilik qilgan. Shu davrlar yirik tabiblardan Xisomiddin Ibrohim Kirmoniy, Mavlono Fayzulloh Tabriziy, Mansur ibn Muhammadlar yashab ijod etganlar. Tarixiy ma'lumotlarda ta'kidlanishicha, Mavlono Fayzulloh Tabriziy Amir Temurning shaxsiy tabibi bo'lgan. U Sohibqironning barcha safarlarida birga bo'lar edi. Amir Temur o'z zamonasidagi ijtimoiy guruhlarni o'n ikki toifaga bo'lgan. Shular ichida hakimlar, tabiblar, munajjimlar va muhandislarni sakkizinchi toifaga kiritgan. Ularni saltanat korxonasiga rivoj beruvchilar, deb atagan.

Tabiblar haqida shunday deydi: “Hakimlar va tabiblar bilan ittifoqda bemorlarni davolatar edim”.

Amir Temur va temuriylar davrida orastalik hamda ozodalik birlamchi masalalardan bo‘lgan. Biz bu ozodalikni Sohibqironning o‘z askarlariga qo‘llagan chora-tadbirlari misolida ham ko‘rishimiz mumkin. Yurtimiz muzeylari ekspozitsiya zallarida aynan temuriylar davri askarlarining o‘ziga tegishli bo‘lgan idish-tovoqlari namoyish etilgan. Amir Temur har bir jang oldidan askarlarining sog‘lig‘ini tekshirib, har bir askarning o‘zigagina tegishli bo‘lgan shaxsiy buyumlari bilan ham qurollanishini nazorat qilgan. Bundan tashqari, Sohibqiron kelin tanlashga alohida e‘tibor bergan. Chunki, kelinlar nasl davom ettiruvchi ekanliklarini inobatga olgan holda, ularning ham jismonan, ham ma‘nan sog‘lomliklarini alohida tekshirgan. Xalqni ichimlik suv bilan ta‘minlash uchun ko‘pgina hovuz, kanal, ariqlar qazilgan. Tarixiy manbalarda keltirilgan ma‘lumotlarga ko‘ra, Amir Temur va Temuriylar davrida yuqumli kasalliklar tez-tez tarqab turar edi. Buning oldini olish uchun kerakli choralar ko‘rilgan. Xususan, tozalikka katta ahamiyat berilgan, ayniqsa ariq va hovuzlardagi suvlar nihoyatda toza tutilgan. Shu sababdanmi, shifoxonalarning shimol tarafida Doral-huffoz orasida hovuz bo‘lib, unda tabiblar bemorlarni davolar edilar. Temuriylar davri tabobatida asosan Ibn Sino ko‘rsatmalariga rioya qilingan. Tabiblar shahzodalarga atab, asarlar yozishgan. Ana shunday asarlardan biri, temuriylar davrining mashhur tabiblaridan biri hisoblanmish Mansur ibn Muhammad ibn Ahmad Yusuf ibn Faqih Ilyosning “Tashrix-i Mansuri” deb nomlangan, Amir Temurning nabirasi Pir Muhammad Bahodirga bag‘ishlangan, “Risola dar tashrix-i badan-i inson” (“Inson anatomiyasiga oid risola”) asari shular jumlasidan. Uning muqaddimasida odam tanasining turli a‘zolari, jumladan suyak, asab, muskullar va qon tomirlar tasvirlangan. Temuriylar davri tabobat ilmiga oid adabiyotlar o‘rganilinar ekan, bularda asosan inson ruhiyati, anatomiyasi va qon tomirlariga oid kasalliklar yozilganligini aytish mumkin.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Adabiyot va san'at, madaniyatni rivojlantirish -xalqimiz ma'naviy olamini yuksaltirishning mustahkam poydevoridir. (Prezident Mirziyoyev Shavkat Miromonovichning O'zbekiston ijodkor ziyolilari vakillari bilan uchrashuvdagi ma'ruzalari). - "Xalq so'zi" gazetasi, 2017-yil, 4-avgust.
2. Boboev X.B Amir Temur va temuriylar salitanati. - T.: Kamalak, 1996. - 200 b.
3. Azimov E. Amir Temur salitanati. - T.: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1996. -88 b.
4. Sodiqov H. Amir Temur saltanatida xavfsizlik xizmati. Toshkent, 2010.
5. Temur Tuzuklari. – T.: O'zbekiston, 2018. – B.137-138.

